

FAMILIALE GESCHILLEN

Een werkbare en maatschappelijk verantwoorde “*hertekening van de rechterlijke organisatie*” moet aan volgende basisvereisten beantwoorden:

1. Finaliteitsvereiste

De rechtsbedeling is een aan de gemeenschap te verlenen dienst. Deze dienst moet worden georganiseerd op de wijze dat hij beantwoordt aan de maatschappelijke behoeften. De behoeften dienen te worden gedefinieerd vanuit het oogpunt van de rechtzoekenden. Dit moet de uiteindelijke finaliteit zijn van elk nadenken over justitie.

2. Subsidiariteitsvereiste

- Aan de bestaande rechterlijke organisatie mag maar worden gesleuteld daar waar zich knelpunten en disfuncties voordoen en slechts in de mate dat het nodig blijkt om hieraan te verhelpen.
- Bestaande actoren en werkingen binnen deze organisatie die goed functioneren, vanuit het oogpunt van de hoger geformuleerde finaliteit, moeten niet alleen behouden blijven doch moeten tevens versterkt worden.

UITWERKING INZAKE FAMILIALE GESCHILLEN

Vooraf weze opgemerkt dat de zgn. **beschermstatuten** (zoals voorlopig bewind, ouderlijke machtgingen, voogdij en geesteszieken) hier buiten beschouwing dienen te blijven. De rechter dient hier eerder een beschermfunctie uit te oefenen. Juist omwille van het feit dat traditioneel de vrederechter als enige ook een **niet-rechtsprekende functie** uitoefent kan hij ook als enige deze beschermende functie vervullen. Hierbij komt nog dat de dienstverlening aan deze zwakkere en kwetsbare groepen bij uitstek een “**nabijheidsrechter**” vereist (rechtstreeks contact, mobiliteitsfactor enz.) en de vrederechter voor deze groepen een soort **ankerfunctie** (een persoonlijk, centraal en blijvend aanspreekpunt) kan vervullen.

Met betrekking tot de familiale geschillen zelf bestaat in feite maar één belangrijk knelpunt.

1. Welk is dit knelpunt ?

PRESIDENT - VOORZITTER: DIRK VAN TRIMPONT
JUGE AU TRIBUNAL DE POLICE - RECHTER IN DE POLITIERECHTBANK
Astridlaan 116 9500 Geraardsbergen GSM 0494 59 18 78
dirk.vantrimpont@gmail.com

SECRETARE - SECRETARIS: VINCENT BERTOUILLE
JUGE DE PAIX - VREDERECHTER
chaussée d'Alsemberg 296 – 1190 Forest - GSM 0477 28 52 63 FAX 02 344 24 15
e-mail: kvvp-urjppsec@skynet.be

Reeds herhaaldelijk werd zowel vanuit het maatschappelijk middenveld als vanuit de rechtspraak erop gewezen dat de **versnippering van de bevoegdheden in het familiale contentieux** tussen de vrederechter, voor wat betreft dringende voorlopige maatregelen (artikel 221-223 BW), de kortgedingrechter, voor wat betreft voorlopige maatregelen hangende het echtscheidingsgeding (artikel 1280 Ger.W.) en de jeugdrechter, voor wat betreft de verblijfs- en omgangsregeling van minderjarige kinderen, niet langer aanvaardbaar is. Deze versnippering geeft aanleiding tot lacunes, tegenstrijdigheden en procesmisbruik, terwijl hiervoor geen logische grond aanwijsbaar is: de te regelen feitelijke toestand van de partners en kinderen is dezelfde ongeacht al dan niet een echtscheidingsgeding hangende is.

2. Welke is de passende remedie?

- *FINALITEITSVEREISTE: welke is de maatschappelijke behoefte?*

Gezins- en samenwoningsconflicten hebben een uiterst belangrijke weerslag op het maatschappelijk welzijn. Gezinnen in crisis en scheidende echtgenoten tekenen voor heel veel menselijk leed, manco's in het sociale en beroepsleven en, allicht nog belangrijker, jongeren in problematische opvoedingssituaties met uitwassen naar de criminaliteit. Er is duidelijk nood aan een coherente, snelle en oplossingsgerichte justitiële behandeling.

- *SUBSIDIARITEITSVEREISTE: hoe en in welke mate moet dan de rechterlijke organisatie worden bijgestuurd?*

1.

De bevoegdheid tot het nemen van dringende voorlopige maatregelen in de gezinsconflicten werd oorspronkelijk toegewezen aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg (wet van 20 juli 1932) doch werd later toevertrouwd aan de vrederechter (wet van 14 juli 1976). Sindsdien is 223 tot één van de succesartikelen uit het BW uitgroeid, m.n. tot hét standaardmodel voor aanpak van relatiecrisisen. Tevens trachtte men de bevoegdheid van de kortgedingrechter (in het kader van de echtscheidingsprocedure) op dezelfde leest te schoeien, hetgeen geenszins heeft geleid tot gelijkwaardig resultaat.

Hoe is dit succes te verklaren?

De wetgever heeft blijkbaar het volste vertrouwen gehad in de vrederechter: artikel 223 BW zegt in feite niets meer dan dat in een relatiecrisis de vrederechter dringende voorlopige maatregelen kan nemen. Het is de verdienste van de vrederechters aan deze bevoegdheidstoewijzing sedert 1976 een eigen en performante invulling gegeven te hebben.

Snelle crisisinterventie gericht op verzoening, minstens overleg, zijn hiervan de sleutelkarakteristieken:

- Zodra een ernstig gezins- of relatieconflict ontstaat vereist de bescherming van de hierdoor bedreigde belangen op personeel en materieel vlak, zowel van de partners als van de kinderen, een bij uitstek snelle en expeditieve tussenkomst. Zowel het profiel als de praktische aanpak van de vrederechter kunnen hiervoor borg staan.

Het bewijs hiervan wordt al jarenlang op het terrein geleverd. Het geschil komt een achttal dagen na neerlegging van het verzoekschrift ter zitting en wordt in de regel ook dan onmiddellijk behandeld, tenzij het op vraag van partijen kort wordt uitgesteld (1 à 2 weken). Advocaten zijn vertrouwd met de snelle doorstroming van zaken bij de vredegerechten, in tegenstelling met de rechtbanken van eerste aanleg, en verlenen graag hieraan hun medewerking.

Hierbij speelt ook een persoonlijke zorgfactor een rol: het hele reilen en zeilen in het kanton is klaar en duidelijk toe te rekenen aan één eindverantwoordelijke...

- Familiale en gezinsgeschillen vereisen tevens een laagdrempelige en onformalistische aanpak. Het gaat niet om “dossiers” maar om menselijke, socio-psychologische problemen. Het vredegerecht is geconcipieerd, uitgerust en toegespitst op de noodzakelijke persoonsgerichte aanpak.

Bij de bevolking leeft traditioneel het beeld dat men bij de vrederechter gerust in persoon kan verschijnen, terwijl men doorgaans een advocaat zal consulteren wanneer men de stap naar de rechtbank zal moeten zetten. Hoe waardevol de tussenkomst van de advocaat ook kan zijn, toch staat deze in dezer al te veel haaks op de elementaire vereisten van snelle en onformalistische behandeling. De inbreng van de advocaat leidt vaak tot het “juridiseren” van het geschil.

- De vredegerechten zijn overal te lande lokaal ingeplant, temidden van de plaatselijke gemeenschap. De verplaatsing naar rechtbanken in de grote steden zou voor de vele kansarmen niet alleen een reëel mobiliteitsprobleem opleveren doch ook een hoge psychologische drempel voor de betrokkenen volop in crisis. Beeld u zich even in dat mensen uit Kontich of Berendrecht in het “Vlinderpaleis” in Antwerpen hun huwelijksproblemen moeten gaan aankaarten...

Daarenboven is de vrederechter de enige rechter die ter plaatse gaat. Zo kan hij bv. in geschillen betreffende de omgangsregeling van kinderen, op nuttige wijze jonge kinderen horen in hun vertrouwde thuisomgeving.

Er is echter meer. Gebruik makend van hun lokale inplanting hebben vele vrederechters inmiddels plaatselijke netwerken opgebouwd met OCMW's, welzijnscentra, centra van GGZ, gemeentelijke en politiediensten m.o.o. samenwerking en doorverwijzing. Wil men dit laten verloren gaan?!

- Wellicht nog belangrijker dan dit alles in het gezinscontentieux is de juiste methodiek.

De praktijk wijst uit dat de vrederechter inzake de familiale geschillen het OVERLEGMODEL huldigt, terwijl de rechtbank in het algemeen en de kortgedingrechter in het bijzonder het PROCES- (d.i. conflict-) MODEL hanteert.

Dit “cultuurverschil” gaat historisch terug op de rol van de vrederechter als “verzoener”. Hij heeft deze vaardigheid ontwikkeld, niet alleen in het familierecht maar in de verschillende materies waarin hij bevoegd is en wordt door de bevolking ook op deze wijze gepercipieerd.

In het kader van de gezinscrisissen is deze pacificerende, verzoenende rol van kapitaal belang. Niet alleen bij het bespreekbaar maken van de onderliggende relatieproblematiek maar vooral bij het uitwerken van een dringende en voorlopige regeling. Maatregelen die rusten op overleg en consensus zijn veruit te verkiezen boven maatregelen die van bovenaf zijn opgelegd!

Hier levert de vrederechter als “verzoeningsrechter” zelfs een belangrijke meerwaarde tegenover de vrijblijvende en tijdrovende buitengerechtelijke bemiddeling.

2.

De overheveling van de materie “223 BW” naar een binnen de rechtbank van eerste aanleg op te richten sectie “familierecht” zou niet alleen de hogergenoemde waardevolle (lees: levensnoodzakelijk) karakteristieken van de aanpak eigen aan de vrederechter noodzakelijkerwijze moeten missen, doch zou nog bijkomende ernstige problemen creëren.

Terwijl de uitbreiding van de bevoegdheid van de vrederechter met de voorlopige regelingen tijdens de echtscheiding (1280 Ger.W.) slechts een nieuwe bevoegdheidsregel vereist, zou de toebedeling van de materie 223 BW aan de op te richten familiesectie binnen de rechtbank een belangrijke structurele hervorming impliceren, omkaderd door een geheel van personele en materiële middelen. Men dient zich immers goed te realiseren dat heden een degelijke behandeling van deze geschillen in elk vredegerecht gemiddeld een halve dag per week vereist. Hoe denkt o.m. de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen dit over te nemen van de zeventien vredegerichten van het arrondissement? Het valt doodgewoon te vrezen dat in deze “familierechtbank” een bottleneck zal ontstaan die maatschappelijk echt niet toelaatbaar is gezien de aard van de betrokken personele en patrimoniale belangen. Overigens kan men zich de vraag stellen waar een gespecialiseerd “familierechter” de energie en de inspiratie zal halen om voltijds deze zeer intense en verstrekkende gezinsconflicten te behandelen.

Zelfs een (overigens om verschillende redenen totaal onrealiseerbare) “detachering” van vrederechters naar de rechtbank van eerste aanleg om daar familiale geschillen te gaan behandelen zou geen oplossing zijn vermits deze vrederechters alsdan niet meer zouden kunnen beantwoorden aan de hoger geschetste sleutelkarakteristieken.

Meer nog. De overheveling van alle procedures dringende en voorlopige maatregelen naar het niveau van de rechtbank van eerste aanleg zal onvermijdelijk de structurele achterstand die reeds decennialang bestaat bij de hoven van beroep ernstig doen oplopen. Gaan echtgenoten die met getrokken messen tegenover elkaar staan een jaar en langer kunnen wachten eer hun zaak in hoger beroep kan worden behandeld?

En, abstractie nog genomen van de ontoelaatbare achterstand, hoe is de nog veel hogere psychologische drempel van de hoven van beroep te rijmen met de te behandelen problematiek? Ziet men het nog redelijkerwijze haalbaar voor de betrokken mensen om persoonlijk, zonder advocaat, daar hun problemen te gaan uitleggen? En opnieuw en zelfs in sterkere mate speelt dan nog de mobiliteitsfactor...

BESLUIT en VOORSTEL

1.

Het succes van de crisisinterventie van de vrederechter in de familiale geschillen is niet te danken aan de wetgever maar aan de rol van de vrederechter. Dit is niet zozeer en niet enkel een kwestie van persoonlijke vaardigheid maar eerder van (historisch) profiel en de methodiek van de lokale, laagdrempelige, persoonsbetrokken en verzoeningsgerichte “nabijheidsrechter”.

2.

Het knelpunt van de versnipperde bevoegdheden in het familierecht wordt derhalve best opgelost door het profileren en versterken van de vrederechter als **rechter bevoegd voor de voorlopige regelingen** (“*familiale urgentierechter*”), dit wil zeggen door de samenbundeling van de thans separate bevoegdheden inzake artikel 223 BW en 1280 Ger.W. in hoofde van de vrederechter. Teneinde een logische eenheid van rechtsmacht te creëren vanuit het oogpunt van de “voorlopige regelingen”, dienen ook de geschillen betreffende de verblijfs- en omgangsregeling van de minderjarige kinderen aan de vrederechter toebedeeld te worden. Deze geschillen vereisen immers eveneens urgentie en omvatten dikwijls onderhoudsvorderingen, die tot de natuurlijke bevoegdheid behoren van de vrederechter.

Deze bevoegdheidsverruiming vereist geenszins de aanwezigheid van de parketten in de vrederechten (zie artikel 764 Ger.W.). Wel kan ten behoeve van de procureur des Konings worden voorzien in de mogelijkheid van een facultatief en schriftelijk advies.

3.

Op niveau van rechtbank van eerste aanleg kan dan eenheid van rechtsmacht gecreëerd worden in een **familiesectie** ("*familiale bodemrechter*") voor de **behandeling ten gronde** van de familiale geschillen (staat van personen met o.m. ontbinding en nietigverklaring van huwelijk en vereffening huwgemeenschap, afstamming met o.m. verdeling nalatenschappen, enz.).

4.

Deze **familiesectie** zal dan tevens kunnen zetelen als **beroepsinstantie** voor wat de regelingen van de vrederechters betreft en aldus een uniformiserende werking kunnen uitoefenen. Aldus bestaat een gespecialiseerde beroepsrechter op aanvaardbaar niveau en dienen deze familiale geschillen niet uit te monden in de hoven van beroep.

5.

De HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE heeft zich reeds uitgesproken in dezelfde zin in zijn "Advies met betrekking tot het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek inzake de rechtspleging", zoals goedgekeurd tijdens de Algemene Vergadering van 9 oktober 2002 (zie pagina's 30 en 31).

6.

Aldus kan een belangrijke meerwaarde worden gerealiseerd door de versterking van het waardevolle van de huidige rechtspraktijk enerzijds, en een veel efficiëntere kanalisatie van de bevraging van het justitieaanbod, anderzijds.